

tevşîhi her iki makamın örnekleri arasındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdûlbâkî Nâsır Dede, *Tedkik u Tahkik* (nşr. Yalçın Tura), İstanbul 2006, s. 61-62; Hâşim Bey, *Mûsikî Mecmuası*, İstanbul 1280, s. 24; Tanbûrî Cemil Bey, *Rehber-i Mûsikî*, İstanbul 1321, s. 72-73; Suphî Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Mûsikîsî*, İstanbul 1933-40, I, 121-124, 242-245; IV, 219-220; Rauf Yekta, *Türk Mûsikîsî*, s. 77; Hüseyin Sâdeddin Arel, *Türk Mûsikîsî Nazariyatı Dersleri* (haz. Onur Akdoğan), Ankara 1991, s. 57-58, 349, 356; İsmail Hakkı Özkan, *Türk Mûsikîsî Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*, İstanbul 2006, s. 203-207, 260-263.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

SÜBÂİYYÂT (السبعيات)

Bir hadisi kitabıma alan müelliften Hz. Peygamber'e varıncaya kadar senesinde yedi râvi bulunan hadisler
(bk. İSNAD).

SÜBEY'A bint EBÛ LEHEB (bk. DÜRRE bint EBÛ LEHEB).

SÜBHA

(bk. TESBİH).

SÜBHANALLAH

(bk. TESBİH).

SÜBHATÜ'L-AHBÂR

(سبحة الأخبار)

Dervîş Mehmed'in
(X./XVI. yüzyıl)

peygamberler ve hükümdarlara dair eseri.

Eserin müellifi, Kanûnî Sultan Süleyman döneminde (1520-1566) yaşadığı anlaşılan Dervîş Mehmed b. Şah (Şeyh) Ramazan hakkında hemen hemen hiçbir bilgi yoktur. Aslı tomar şeklinde ve 20,40 m. uzunluğunda olan eserin tam adı *Sübhâtü'l-ahbâr ve tuhfetü'l-eberrâr*'dır (*Keşfü'z-zunûni'da ahyâr*). Kitapta Hz. Âdem'den başlayarak peygamberlerden ve büyük hükümdarlarla bazı efsanevî şahsiyetlerden, bu arada Kanûnî Sultan Süleyman'a kadar gelen Osmanlı padişahlarından ve çok kısa biçimde bunların döneminde geçen olaylardan söz edilir. Telifi Kanûnî zamanın-

da yapılan eser daha sonra yazılan zeyillerle III. Mehmed, IV. Mehmed, III. Ahmed ve II. Mahmud zamanlarına kadar getirilmiştir. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlı olup (Bağdat Köşkü, nr. 193; III. Ahmed, nr. 3597) Şeffî tarafından Farsça yazılmış ve Yûsuf b. Abdülattîf tarafından Türkçeye tercüme edilmiş *Sübhâtü'l-ahbâr* yazmaları III. Mustafa devrine kadar gelirken aynı kütüphanede bulunan (Hazine, nr. 1443) bir başka nüsha III. Ahmed'in cülûsuna kadar gelir (diğer yazmalar için bk. Babinger, s. 79). II. Mahmud devrine kadar ulaşan nüsha, *Sübhâtü'l-ahbâr min zübde'ti'l-âsâr* adıyla taşbaskı olarak iki defa yayımlanmıştır (İstanbul, ts., 1289). Bu baskıda siyah beyaz resimler de yer almaktadır. Eserin seksen altı minyatür ihtiva eden bir nüshası Dublin Chester Beatty koleksiyonunda bulunmaktadır.

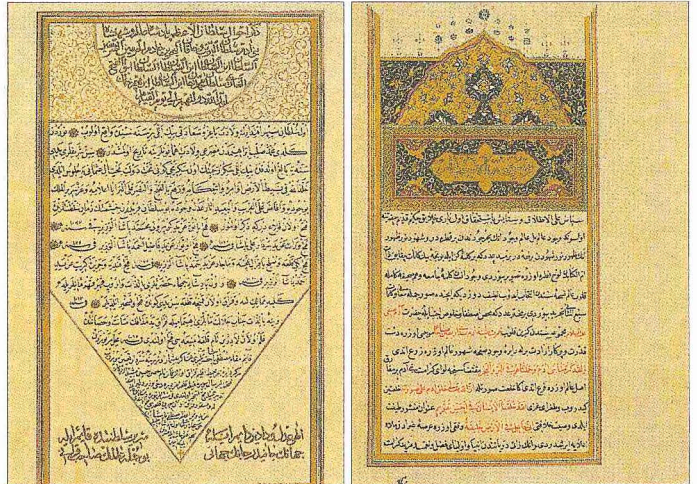
Dervîş Mehmed'in eserinin Viyana nüshası IV. Mehmed zamanında istinsah edilmiş ve resimlendirilmiştir. Yazma, 1085 (1674) yılındaki bir hadisenin nakliyle son bulmaktadır. Son sayfaya eklenen Latince bir kayıttan bu nüshanın Türkler'den alınan savaş ganimetleri arasından çıktığı, bir süre Prens Eugène'nin özel kütüphanesinde kaldığı ve 1737'de Viyana Kraliyet Kütüphanesi'ne nakdedildiği belirtilmektedir. Bu kayda göre eserin ya 1683 Viyana Kuşatması sonrasında veya daha kuvvetli bir ihtimalle 1716 Varadin savaşına Avusturyalılar'ın eline geçmesi olabileceği anlaşılmaktadır. *Sübhâtü'l-ahbâr*'ın kıymeti, verdiği bilgilerden ziyade XVII. yüzyıl ortalarında hakkında hiçbir bilgi bulunmayan Hasan el-İstanbulî tarafından yapılan 102 adet minyatürden kaynaklanır. Âdem ve Havvâ ile Osmanlı padişahları dışındaki minyatür dairelerinin çapı 3-5 cm. arasında değişmektedir. On

yedi varaklık bu minyatürlü nüsha siyah ve yer yer kırmızı nesihle yazılmıştır. Serlevha müzehhep ve cetveller yaldızlıdır.

Allah'a hamdü senâ ve Hz. Peygamber'e salâtü selâm ile başlayan eserin altı sayfalık giriş kısmında Hz. Âdem ile Hz. Peygamber arasında geçen süre hakkındaki rivayetler üzerinde durulmakta, İslâmiyet öncesinde ve sonrasında hüküm süren hânedanların isimleri ve saltanat müddetleri verilmektedir. Ardından başlayan minyatürlü sayfalarda Hz. Âdem ile Havvâ'dan itibaren peygamber kıssaları, efsanevî İran ve Arap hükümdarları dönemlerinin önemli olayları özetlenir ve Osmanoğulları'na geçilir. Bu hânedanın menşei (Türkistan kökenli olduğu ve soyunun Nûh peygambere kadar gittiği), Anadolu'ya gelişi, Selçuklu sultanı tarafından Bitinya bölgesine yerleştirilmesi ve Bizans'a karşı ilk fetihler anlatıldıktan sonra IV. Mehmed'e kadar gelen Osmanlı padişahları ve dönemleri olayları kısaca belirtilir. Minyatürlerin biraz daha ayrıntılı biçimde verildiği eser bu padişaha dua kıtasıyla sona erer.

Nüshanın en önemli özelliği, peygamber minyatürlerinden başka Abbâsî ve Selçuklu hükümdarları ile Moğol hanları ve IV. Mehmed'e kadar gelen Osmanlı padişahlarının tasvir edilmiş olmasıdır. Hz. Muhammed dışındaki bütün minyatürlerin yüzleri açıktır. Eserde ayrıca Büyük İskender, Nûh peygamberin oğulları Hâm, Sâm ve Yâfes ile bunların torunları da resmedilmiştir. Bu arada Kâbil ve Şit'in torunları, İran mitoloji kahramanlarının ecdadı kabul edilen Geyûmers çizgisi takip edilerek bulunabilmektedir. Eserdeki minyatürler kronolojik olarak ve genellikle konularına uygun yerlere yerleştirilmeye çalışılmıştır. Kenar boşluklarında ise itinalı bir

Sübhâtü'l-ahbâr'in ilk ve son sayfaları (Österreichische Nationalbibliothek, COD.AF, nr. 50)

nesihle açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Minyatürlerden sadece peygamberlerin hâleli olduğu dikkati çekmektedir. Bu minyatürlü nüshanın faksimile neşri Kurt Holter'in kaleme aldığı inceleme yazısıyla birlikte 1968 yılında Şevket Rado'nun girişimleriyle İstanbul'da yapılmış, aynı nüshanın ikinci tıpkıbasımını ise Hans Suesserott ve Julia Anita Babeluk'un girişimleri ve yine Holter'in tanıtım yazısıyla *Rosary of the Times* adıyla Avusturya'da gerçekleştirilmiştir (Graz 1981).

BİBLİYOGRAFYA :

Keşfü'z-zunûn, II, 975; Flügel, *Handschriften*, II, 75, 89 vd., 99 vd.; *Osmanlı Müellifleri*, III, 52; Karatay, *Türkçe Yazmalar*, I, 217-218; II, 388; Özege, *Katalog*, IV, 1609; Babinger (Üçok), s. 78-79; K. Holter, *Subhatü-ahbâr Üzerine Birkaç Söz* (trc. Rikkat Kunt), İstanbul 1982; "Derviş Mehmet Efendi", *TA*, XIII, 111; Nuri Akbayar, "Derviş Mehmed Efendi", *TDEA*, II, 261.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

SÜBKÎ, Bahâeddin

(بهاء الدين السبكي)

Ebû Hâmid Bahâüddin Ahmed b. Ali
b. Abdilkâfi es-Sübkî el-Mısrî
(ö. 773/1372)

Şâfiî fakihî.

20 Cemâziyelâhir 719 (8 Ağustos 1319) tarihinde Kahire'de dünyaya geldi. İbn Hacer doğum tarihini 729 (1329) olarak vermekle birlikte 773 (1372) yılında elli dört yaşında vefat ettiğini kaydetmekte (*ed-Dürerü'l-kâmine*, I, 224), dolayısıyla 719 tarihinde 9 yaşında vefat ettiğini anlaşılmaktadır. İbnü'l-İmâd ise doğum tarihini 717 (1317) şeklinde belirtmektedir. Devrin ileri gelen âlim ve kadılarından biri olan ve Sübkî-i Kebîr olarak da bilinen Takıyyüddin es-Sübkî'nin büyük oğlu, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye* müellifi Tâceddin es-Sübkî'nin ağabeyidir.

Bahâeddin es-Sübkî bir ulemâ ailesi içinde yetişti ve küçük yaşta hâfız oldu. Babasının yanında başladığı tahsilini dönemin Mısır ve Şam âlimlerinden tamamladı. En çok yararlandığı hocalarının başında Arap dili, meânî ve belâgat okuduğu Ebû Hayyân el-Endelüsî gelir. Takıyyüddin es-Sâîğ, Şehâbeddin Ahmed b. Ahmed el-Haccâr, İbnü'l-Kammâh, Mecdüddin ez-Zenkelünî, Ali b. Ömer el-Vânî, Hatîb el-Kazvîni, Bedreddin İbn Cemâa, Ebû Temmâm el-Cezerî ve Cemâleddin Yûsuf b. Abdurrahman el-Mizzî diğer tanınmış hocalarıdır. Yirmi yaşına geldiğinde ünlü bir âlim oldu. Başta müderrislik ve müftülük

olmak üzere kadılık, kazaskerlik ve hatiplik gibi görevler üstlendi. Birçok medresede ders verdi. Babasının Dımaşk kadısı olması üzerine (1338-1355) onun yerine Kahire'de Mansûriyye Medresesi'nde on yedi yıl fıkıh okuttu. Dört mezhebe tahsis edilen Şeyhüniyye'de Şâfiî fıkıhını okutma görevi ona verildi. Ayrıca kazaskerlik ve Dârülad müftülüğü yaptı (752/1351). Kardeşi Tâceddin es-Sübkî, Dımaşk kadılığından azledilince 763'te (1362) bir yıl istemeyerek bu görevi üstlendi, oradaki bazı medreselerde ders verdi. Daha sonra Kahire'ye döndü. Bunların yanı sıra İbn Tolun Camii'nde hatiplik yaparak vaaz ve irşad hizmetini sürdürdü. Birçok defa hacca gitti. Yetiştirdiği birçok talebe arasında kendisinden fıkıh okuyan *Hayâtü'l-hayevân* müellifi Kemâleddin ed-Demîrî ve Ebû Abdullah İzzeddin İbn Cemâa anılabilir. Sübkî 17 Receb 773 (24 Ocak 1372) tarihinde Mekke'de vefat etti ve Cennetü'l-muallâ'ya defnedildi.

Eserleri. 1. *'Arûsü'l-efrâh fi şerhi Telhîşi'l-Miftâh*. Müellifin konuyla ilgili büyük birikimini yansıtan eser, Hatîb el-Kazvîni'nin meânî ve beyanla ilgili kitabı üzerine yazılan en güzel şerhlerden biri olup telifinden itibaren hem ders kitabı olarak okutulmuş hem üzerine hâşiye ve ta'likler yazılmıştır. Teftâzânî'nin *Muhtasarü'l-Muṭavve'i* ve diğer bazı eserlerle birlikte basılmış (Bulak 1228; Kahire 1317-1319, 1348), daha sonra Halîl İbrâhim Halîl tarafından neşredilmiştir (bk. bibl.). Bu eser temel alınarak Sübkî'nin belâgat yönü üzerinde bazı çalışmalar yapılmış (bk. bibl.), Fâyize Abdülhamîd Fehmî de Ezher Üniversitesi'nde bir doktora tezinde (1993) eseri neşre hazırlamıştır. 2. *Tekmiletü Şerhi'l-Minhâc*. Abdülkerîm er-Râfiî'nin Şâfiî fıkıhıyla ilgili *el-Muharrer* adlı eserinin Nevevî tarafından *Minhâcü't-tâlibîn* adıyla yapılan muhtasarı üzerine babası Takıyyüddin es-Sübkî'nin başlayıp talâk bahsine kadar getirdiği *el-İbtihâc* adlı şerhe yazılan tekmiledir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1873). 3. *Şerhu'l-Hâvi's-şâgîr fi'l-fürû'*. Şâfiî âlimlerinden Abdülgaffâr b. Abdülkerîm el-Kazvîni'nin meşhur eserine yazılan bir şerh olup tamamlanmamıştır (*a.g.e.*, I, 625; Brockelmann, *GAL*, I, 394). Eser *Ta'lik 'ale'l-Hâvi* şeklinde de kaydedilmiştir (Şevkânî, I, 81). 4. *Hediyetü'l-müsâfir ile'n-nûri's-sâfir*. Medine'de Ravza-i Mutahhara'da Hz. Peygamber'e övgü amacıyla yazılan bir kaside olup (*Hediyetü'l-ârifin*, I, 113; Brockelmann, *GAL*, II, 13), bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Ayasofya,

nr. 3819). 5. *Cem'ü't-tenâkuṣ (el-Münâkâzât)*. Eserde Râfiî ve Nevevî'nin görüşleri arasındaki çelişkiler konu edilmiştir (*'Arûsü'l-efrâh*, neşredenin girişi, s. 27). 6. *Risâle fi fazli's-sulh beyne'l-müslimeyn* (İzmir Millî Ktp., nr. 7/1623, vr. 201-203). 7. *Tibyânü'l-ahkâm fi beyânı tahlîli'l-hâ'i iz mine'l-ihrâm* (Süleymaniye Ktp., Hekimoğlu Ali Paşa, nr. 941, vr. 239-241). Sübkî'nin bunlardan başka *Şerhu Muhtasarı İbni'l-Hâcib*, ayn kelimesinin mânaları hakkında bir kasidesi ve Nil nehri hakkında bir manzumesi bulunmaktadır (*EP* [İng.], IX, 744).

BİBLİYOGRAFYA :

Bahâeddin es-Sübkî, *'Arûsü'l-efrâh fi şerhi Telhîşi'l-Miftâh* (nşr. Halîl İbrâhim Halîl), Beyrut 1422/2001, neşredenin girişi, s. 14-28; Sübkî, *Tabakât*, VII, 79-80; İbn Râfiî, *el-Vefeyât* (nşr. Sâlih Mehdi Abbas - Beşâr Avvâd Ma'rûf), Beyrut 1402/1982, II, 388; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine*, I, 224-229; İbn Tağrıberdi, *el-Menhelü's-şâfi*, I, 385; a.m.f., *en-Nücümü'z-zâhire*, XI, 121; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâdara*, I, 246; Nuaymî, *ed-Dâris fi târîhi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 366-367; *Keşfü'z-zunûn*, I, 477, 625; II, 1845, 1873; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VI, 226-227; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, I, 81; Serkîs, *Mu'cem*, I, 638, 1002; II, 1983; Brockelmann, *GAL*, I, 394; II, 12-13; *Suppl.*, I, 680; II, 5; Muhammed es-Sâdık Hüseyin, *el-Beytû's-Sübkî*, Kahire 1948, s. 60-63; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 113; Abdüfettâh Lâşin, *el-Bahâ'ü's-Sübkî ve ârâ'ühü'l-belâgiyye ve'n-nakdiyye*, Kahire 1389/1978; M. Berekât Hamdî Ebû Ali, *eş-Süretü'l-belâgiyye 'inde Bahâ'üddin es-Sübkî*, Amman 1403/1983; Abdullah Muhammed el-Habeşi, *Câmi'u's-şerûh ve'l-havâşi*, Ebûzabî 1425/2004, III, 1583; *Mu'cemü'l-maḥ-tûtâtü'l-mevcûde fi mektebâti İstanbul ve Ânâ-tülî* (haz. Ali Rıza Karabulut), [baskı yeri ve tarihi yok], s. 160; Abdullah el-Merâgî, "Ebû Hâmid Bahâ'üddin es-Sübkî", *ME*, XXII (1950), s. 507-509; J. Schacht - [C. E. Bosworth], "al-Subkî", *EP* (İng.), IX, 743-744.

RECEP CİCİ

SÜBKÎ, Tâceddin

(تاج الدين السبكي)

Ebû Nasr Tâcüddin Abdülvehhâb
b. Ali b. Abdilkâfi es-Sübkî
(ö. 771/1370)

Şâfiî fakihî ve biyografi yazarı.

727 (1327) yılında Kahire'de dünyaya geldi. İbnü's-Sübkî diye de tanınır. Bazı kaynaklarda doğum tarihi 728 veya 729 olarak kaydedilirse de kendisinin öğrenimiyle ilgili olarak verdiği bilgiler ilk tarihi doğrulamaktadır. İlk eğitimini babası Takıyyüddin es-Sübkî'den aldı, küçük yaşta Kur'an'ı ezberledi. Şam kâdikudâtlığı görevine tayin edilen babasıyla birlikte 739'da (1338) Dımaşk'a gitti, orada birçok âlimden ders aldı. Tanınmış hocaları arasında